

Rumena

Rumena

Ariëlle Metselaar

Schrijver: Ariëlle Metselaar
Foto cover: Bojan Naumoski
ISBN: 9789402126051
© Ariëlle Metselaar

Wanneer je een plek voor het eerst bezoekt, heb je het gevoel dat je er al een keer eerder bent geweest, alsof je er gewoond hebt en alles om je heen bekend en geliefd is. Dat gevoel overkomt je meerdere malen in het leven. Maar Ohrid is één van de weinige steden in de wereld die we liefhebben en erkennen als eigen vanaf het eerste moment, waar we zouden willen wonen of in ieder geval een tijdje zouden willen verblijven.

Ohrid is een prachtige toeristische stad met uitzicht op het steile stadse landschap, de nobele oude kerken, hoge huizen die over de straten hangen, de boulevard langs het meer, de oude bazaar met winkels waar men de parels van Ohrid kan kopen, de pier met gemoderniseerde versies van oude boten, de oude torens en ruïne van Tsaar Samuel, de romantiek van de visserswijk, doormidden gespleten door een enorme oude plataan... In Ohrid kun je even blijven of een eeuwigheid om haar schoonheid te bewonderen, maar begrijpen zul je het nooit. Omdat Ohrid een stad met emotie is, met een diep gevoel, een stad met een eigen levensritme van het dagelijkse leven.

Om Ohrid op de juiste manier te ervaren, moet je het ervaren rond de paasdagen, aan de vooravond van de verrijzenis van de Heer. Wanneer mensen van alle leeftijden op de geplaveide straten elkaar begroeten met een echt sterk gevoel. Met een waardig gedrag en houding ten opzichte van de traditie, respectvol tegenover volwassenen, tegenover kennissen... Beleef de stedelijke omgeving waar respect al eeuwenlang hoog in het vaandel staat. Dompel je onder in de essentie van het inheemse leven in de geest van hun traditie en de cultus van de eerste leraren, Heilige Kliment en Heilige Naum.

Opzettelijke of onopzettelijke passagiers zouden kunnen opmerken dat voor oorspronkelijke bewoners de begroeting een ernstig ritueel is, dat in het oude gedeelte van de stad

wordt onderhouden en de basis is voor begrip en respect voor je burens. Deze mensen blijven familiebijeenkomsten en buurtbezoeken organiseren voor de belangrijkste feestdagen. Als je luistert naar de manier waarop mensen uit Ohrid moppen vertellen en medestadsgenoten analyseren, wordt duidelijk dat deze goede mensen graag samen willen leven en een goed gevoel van gemeenschap hebben ontwikkeld. Daarom zijn er ook veel kerkelijke en feestelijke bijeenkomsten, waarbij er veelvuldig dankbaar geproost wordt met druivenbrandy en rode wijn en forel en paling wordt geserveerd dat niet te vergelijken is met iets anders op deze wereld. Dus het levenslied van Ohrid wordt gemakkelijk gezongen, oud of nieuw, en de straten zijn gevuld met troubadours uit Ohrid die graag geziene gasten zijn. Ohrid is onmogelijk voor te stellen als een stad zonder empathie voor de historische schoonheid van haar domein.

Het is echt niet genoeg om met een levendig toeristisch enthousiasme rond te rennen langs de oude gebouwen en om een kerk uit de 14de of 15de eeuw te ontdekken. Je moet terug gaan in de tijd, toen de kerk Heilige Sofija werd omgebouwd tot een moskee, toen de heilige gebouwen van de stad werden verplaatst. Je moet terug gaan in de tijd tot het moment dat de relieken van Heilige Kliment werden geplaatst naar zijn kerk aan de top van de stad. Je moet de odyssee beluisteren van de familie Robev, voordat je naar het museum gaat in hun huis, je moet kennis maken met de historische tragedie van de legendarische Hristo Uzunov en dan krijgt het uitzicht op het meer vanaf zijn terras een ander perspectief. Als je staat voor het graf van Grigor Prlicev dat in de tuin staat van de kerk Heilige Maria – bij de inwoners beter bekend als Heilige Kliment - dien je niet zijn roem te vermelden als gelauwerde dichter, maar dan moet je vertellen dat het tragische lied 'Het jaar 1762' tot zijn ballingschap leidde en nog steeds met nostalgie in de straten van Ohrid gezongen

wordt. Met deze kennis kun je vertrekken naar de heuvel bij de school van Heilige Kliment en zie je hoe de stad stapsgewijs gedefinieerd is door historici, dichters, publicisten, net zoals Jeruzalem door de christelijke beschaving is gevormd. In de herinneringen is het bisdom Ohrid geen legende. Zij blijft altijd springlevend, zelfs op het moment van haar ondergang.

Reizen naar Ohrid is een geschenk. Het wordt niet aanvaard als iemand onbekend met haar geschiedenis tussen de kerken en de tradities leeft en Ohrid puur en alleen als een mooie stad ziet. De interactie met de stad komt pas tot stand als je bij iedere stap de historische stedelijke landschappen in je opneemt.

Vandaag de dag ontwikkeld de stad zich in andere richtingen, buiten de stadsmuren, maar het behoudt altijd haar ziel dat ze al eeuwen met haar meedraagt.

-- Schrijver onbekend

Ohrid, Macedonië
1963

Dinsdag 23 juli 07:34

Rumena opent de vervallen deur van het huis. Zachtjes kraakt deze, maar dat is ze wel gewend. Het huis waar ze al haar hele leven woont, heeft geen verrassingen meer voor haar. Ze weet precies waar ze wel moet lopen en waar niet. Rumena komt net terug van de markt. Ze hangt haar jas aan de kapstok en loopt de gang uit. In de keuken ziet ze haar moeder niet zitten. Verbaasd legt ze de zakken verse tomaten en komkommer op het aanrecht. Wanneer ze zich omdraait, stoot ze tegen het openstaande deurtje van de keukenkast aan. De kastjes lijken hun strijd tegen de zwaartekracht bijna te verliezen. De scharnieren zijn zo verroest dat deze de deuren bijna niet meer kunnen dragen. Het gezicht van Rumena vertrekt in een grimas. Ze wrijft even over haar knie om de pijn te verzachten en met haar andere hand doet ze het deurtje dicht.

‘Rumena!’

De bekende stem van haar moeder komt van boven. Ze wrijft nog eenmaal over haar knie en loopt dan richting de stem van haar moeder. Het is nog vroeg op de ochtend, maar het blijft raar dat ze niet in de keuken zit om het eten van vanavond voor te bereiden. In dit huis is altijd eten. Want eten staat gelijk aan liefde en haar moeder houdt heel veel van haar. Ze is gelukkig niet dik, ze heeft goede genen gekregen. Bij haar gaat niet ieder pondje door haar mondje. Ze is daar nog elke dag dankbaar voor.

‘Mama, waar ben je?’ schreeuwt ze om enigszins een richting te krijgen.

Vanuit de gastenkamer klinkt een zacht gemompel. Rumena loopt de oude trap op. Wanneer ze de kamer binnen komt, ziet ze overal wasgoed liggen.

‘Bah, is het weer die tijd van het jaar?’

Rumena zucht en begint de lakens bij elkaar te rapen. ‘Moet dit allemaal mee?’

Sofija gaat rechtop staan en knikt.

‘Het is weer die tijd van het jaar, ja. Doe het allemaal maar in de wasteil, ik zoek nog even verder, ik mis nog een aantal lakens.’ Haar moeder duikt weer de kast in.

Rumena verfrommelt al het wasgoed en legt dit in de teil die voor haar op de grond staat. Ze gaat achter haar moeder staan om de overige lakens die haar kant op kunnen komen op te vangen.

‘Waar heb ik toch dat laken gelaten dat ik heb gekregen?’

Rumena fronst. In al haar jaren die ze samen woont met haar moeder is ze goed getraind om de vage berichten die haar moeder als zeer duidelijk ervaart, te ontcijferen.

‘Die van je tante? Volgens mij heb je die vorig jaar geprobeerd te maken, omdat hij vol met gaten zat, maar dat was niet gelukt. Je hebt hem toen weggegooid, weet je nog?’

‘O ja, dat is waar. Wat zou ik toch zonder jou moeten?’

Sofija staat met moeite op en werpt haar dochter een glimlach toe. Haar moeder is pas midden dertig, maar heeft al een zwaar leven achter de rug. Dat valt af te lezen aan haar hele gezicht, iedere rimpel vertelt wel een ander verhaal. Haar oma had niet zoveel rimpels, alhoewel Rumena haar maar een paar keer heeft gezien. Rumena vindt dat haar moeder totaal niet lijkt op haar oma Diana. Een vergelijking met haar opa kan ze niet maken, die heeft ze nog nooit ontmoet. Haar moeder heeft het ook niet vaak over hen. Liever geen herinneringen, dan slechte herinneringen hield zij haar dochter altijd voor.

‘Hè, moet dat nu zo? Je kan de lakens beter netjes opvouwen en dan in de wasteil leggen. Scheelt weer een paar kreukels en strijkwerk straks.’ De glimlach is weer weg en er verschijnt een frons op het gezicht van haar moeder.

‘Kom, we doen het samen, zijn we sneller klaar.’ Sofija pakt de lakens op en begint ze te vouwen.

‘Wie komt er allemaal nog meer mee vandaag?’

‘Voor zover ik weet, komen er niet veel vrouwen vandaag. Maar de buurvrouw zal zoals gewoonlijk een heleboel gömleze gemaakt hebben vanochtend, denk ik.’

Rumena lacht. Ze weet dat haar moeder een hekel heeft aan gömleze. Verschillende dunne deeglagen, gebakken op een houtvuurtje. Sofija vindt het te droog. Zelfs met de geitenmelkyoghurt die erbij hoort. En daarnaast duurt het een eeuwigheid om te maken en geduld is nu eenmaal niet het sterkste punt van haar moeder. Maar het is traditie. En traditie behoor je in ere te houden.

Wanneer alle lakens gevouwen zijn en Rumena en haar moeder zich omgekleed hebben, lopen ze samen naar buiten. Hun buurvrouw staat hen al op te wachten, met inderdaad een grote tree met gömleze aan de ene zij en een grote, volle wasteil aan de andere.

‘Goedemorgen, dames. Zijn we er klaar voor?’

‘Ik zie dat je weer vroeg bent opgestaan om voor het eten te zorgen, Rada. Lekker.’ De lichte sarcastische ondertoon valt waarschijnlijk alleen Rumena op. Ze onderdrukt een lachje.

‘Rumena, je ziet er weer stralend uit. Je wordt met de dag mooier. Wordt het niet eens tijd voor een geschikte vent?’

Het bloed stroomt naar de wangen van Rumena. Ze haalt haar schouders op als antwoord en loopt snel door met de wasteil geklemd tussen haar heup en haar linkerarm. Ze hoort haar moeder en de buurvrouw lachen, maar probeert dit te negeren.

‘Als ze nog moet blozen bij alleen al de gedachte, nee, dan is ze nog niet klaar,’ zegt haar moeder.

Rumena versnelt haar pas nog meer. Het is een behoorlijke klim naar het strand van Kaneo waar ze hun lakens gaan wassen en de zomer kondigt zich al aan. Achter haar zijn haar moeder en de buurvrouw over gegaan op plaatselijke

roddels. Zo hoort Rumena dat de buurman ontslagen is, omdat hij iets te vaak dronken op het werk is komen opdagen. Het is net een sport, dat roddelen. Wie heeft de sterkste, beste of meest schokkende vandaag? Maar altijd zo zachtjes mogelijk, want straks hoort iemand het en dan ben je zelf onderwerp van de volgende ronde. De straten zijn nauw en de huizen leunen richting de voorbijgangers alsof zij ook ieder nieuwtje willen mee pakken. De witte huizen steken fel af tegen de felblauwe hemel en dat wordt alleen maar versterkt door de scherpe ochtendzon.

Eindelijk komen ze aan op het strand. Er zijn al een aantal andere vrouwen uit de buurt bezig, dus de beste plekken zijn al bezet.

‘Zullen we daar dan maar gaan staan?’

Sofija wijst naar een paar losse rotsen verderop aan het strand. Ze knikken en lopen er naartoe. Rumena zet de wasteil op het strand en haalt de laken er uit. Ze gooit deze in het water en trekt haar schoenen uit. Voorzichtig gaat zij de was achterna. Haar kleding houdt ze gewoon aan. Haar blouse bolt op als een plastic zak in de wind, maar als snel zorgt het koude water er voor dat deze haar omhelst als een jonge minnaar. Met haar tanden op elkaar probeert Rumena verder te lopen. Dan hoort ze een paar zachte plonzen en spettert het water achter haar op. Ze schrikt en wanneer ze wil omdraaien om te kijken wie de steentjes heeft gegooid, valt ze om. Ze hoort iedereen lachen op het strand.

‘Sorry, lieverd, maar je deed er ook zo lang over om dat water in te gaan. Nu, je zit er eindelijk in. Hier, vang.’

Haar moeder gooit haar de zeep toe. Dat zorgt voor nog meer spetters, maar Rumena is nu toch al nat. Ze zorgt voor een beetje sop en begint de lakens te wassen. Achter haar hoort ze haar moeder ook het water in komen. Zij komt naast haar staan en helpt mee.

‘Ik voel mij altijd net als Biljana, als we zo de was doen,’
zegt haar moeder. ‘alleen ga ik niet trouwen zondag.’

‘Dat kan geregeld worden,’ geeft Rada als antwoord en
alle vrouwen in het water moeten lachen en beginnen te
zingen.

Biljana platno belese
(Biljana is lakens aan het bleken)
na Ohridskite izvori.
(Bij de bronnen van Ohrid)
Ozdola idat vinari,
(Van beneden komen de wijnboeren)
vinari belogradjani.
(wijnboeren uit Belgrado)

Rumena zingt net zo hard mee, terwijl ze de lakens aan het wassen is. Ze kan hier zo van genieten. Het water begint eindelijk lekker aan te voelen en het is rustig. Als ze naar haar moeder kijkt, ziet ze haar ook lachen. En voorzichtig mee zingen.

‘Maar dames, als er al iemand gaat trouwen, is het Rumena wel. Zolang ze maar kiest voor een rijke wijnhandelaar en niet voor een arme sloeber zoals Biljana heeft gedaan.’

Plagend spettert haar moeder haar een beetje nat. Rumena steekt haar tong uit en begint de lakens die al klaar zijn het strand op te slepen. Als die nat zijn worden ze zo zwaar. Enigszins hijgend lukt het haar eindelijk om alles op het strand te krijgen. Voorzichtig spreidt zij de lakens uit zodat ze kunnen drogen en door de zon weer helemaal spierwit worden.

Wanneer bijna alle vrouwen hun was op het strand hebben, pakt Rada de gömleze en de rakija erbij.

'Laten we de ochtend dan maar afsluiten met de hoop dat Rumena een man vindt en ze de lakens voor haar bruidsbed op dit strand snel mag witten.'

Dinsdag 23 juli 19:00

De kerkklok verderop slaat zeven uur. Het licht van de opkomende maan sijpelt door de grijze bewolking heen en laat het water schitteren. De bergen aan de overkant van het meer vormen een rij van reuzen die Rumena beschermen tegen de woeste krachten van de natuur. Ondanks hun omvang geven de bergen Rumena een gevoel van bescherming, een gevoel van veiligheid. Meestal blijft het onweer aan de andere kant van de bergen. Door het open raam hoort Rumena het water zachtjes tegen de oever klotsen. Aan dat strand heeft ze leren zwemmen, zoals ieder kind uit Ohrid. Het strand ligt midden in de oude stad en wordt veel gebruikt door de vissers die elke dag het meer op gaan om genoeg vis op te halen voor de markt.

Zo aan het begin van de zomer verjagen de geuren van het meer de kille, beklemmende sleur van de winter en de vochtige lente. Rumena kan niet wachten, wanneer de stad weer tot leven komt en haar raam 's nachts niet meer dicht hoeft. Nu zit ze in haar erker met een rode deken om haar schouders gedrapeerd om het niet te koud te krijgen. Om haar heen liggen kleine verschillende kussens in roodzwarte kleuren. Haar kleine zwarte ogen turen het water af. De magie kan Rumena urenlang vasthouden. Ze is een beetje moe van de zware dag aan het strand. Alle lakens zijn nu weer goed schoon en dat is toch altijd weer een prettig gevoel. Langzaam glijdt de deken van haar schouders af. Zij gaat zich verzitten en het hout kraakt. Het huis is al oud en er is geen man in huis om de kleine mankementen die zo langzamerhand beginnen te ontstaan te verhelpen. De kozijnen beginnen ook al te splinteren. Keer op keer moet haar moeder een splinter uit haar vinger halen.

'Wees toch eens een keer wat voorzichtiger!' Het maakt niet uit hoe vaak haar moeder dat zegt, Rumena blijft splinters in haar vingers houden.

Binnenkort wordt Rumena achttien. De eerste belangrijke mijlpaal in haar korte leven. Dan wordt ze volwassen. Dan mag ze zelf beslissen wat ze doet. Tenminste, dat is wat Rumena hoopt. Haar moeder houdt haar vol vrees binnen en ver weg van alles dat ook maar enigszins niet in het plaatje van haar moeder past.

‘De wereld is geen bloemetje’.

Wat bedoelt ze daar eigenlijk mee? De stad straalt een serene ambiance uit. Als ze naar buiten kijkt, ziet ze niets anders dan zorgeloze mensen. Ze wordt door iedereen vriendelijk begroet. De melkman die ’s ochtends de melk komt brengen. Het oude vrouwtje van een paar huizen verder dat nog steeds iedere middag haar wandeling maakt. En natuurlijk de man die elke dag met een camera foto’s aan het maken is. Hij heeft haar al wel een paar keer gevraagd of hij haar op de foto mag zetten, maar Rumena weigert altijd. Ze is niet zo mooi als Elizabeth Taylor of Audrey Hepburn. En ze kan niet tippen aan Grace Kelly, Rumena ziet hen bijna dagelijks in de bladen staan. Haar benen zijn te kort en haar donkere haren te stijl. Audrey mag dan onzeker zijn over haar neus, maar dan heeft ze die van Rumena nog niet gezien. Wanneer er ergens foto’s worden gemaakt, is Rumena nergens te bekennen. Toch blijft de man stug volhouden. Het is eigenlijk meer een ritueel geworden. Ze vindt de zekerheid fijn. Verrassingen doen het nooit goed bij haar.

‘Ik zal mijn verjaardag vieren,’ fluistert Rumena naar de nacht.

Voorzichtig, zodat niemand het hoort. De nacht verraad toch niets. Je kan alles zeggen, zolang het maar donker is. Ze voelt zich meer verbonden met het donkere schouwspel van de avond dan met het heldere licht van de dag. Je kan je voortbewegen zonder dat men zo op je let, je bent vrij. Vrij om te doen wat je wil. Soms hoort ze wel eens mensen lachen

op straat 's avonds. Ze lopen schreeuwend en gierend onder haar raam door. Vaak ook stelletjes die in de schaduwen elkaar zoenen en lieve woordjes toe fluisteren. Dat heeft Rumena nog nooit gehad. Haar moeder vindt haar nog niet oud genoeg om een vriendje te hebben.

‘Dat komt nog wel, op een dag zal er wel een jongen zijn die goed genoeg voor je gaat zijn.’

Goed genoeg. Wanneer is een jongen goed genoeg? Ze weet dat ze niet zomaar een jongen kan trouwen. De lijst van bekende namen in haar familie is zo lang, dat ze er bijna ongemakkelijk van wordt. Toeristen staan naast het monument voor haar huis om er mee op de foto te gaan. Het monument is van een voorouder van Rumena, maar hij is al zo lang dood dat Rumena eigenlijk niet precies weet hoe. Ver verwijderd, maar familie is hij, dat is een ding dat zeker is. En maar blijven uitleggen wat hij toch betekent heeft voor de stad. Kosta Abras, een bekende dichter die ooit daar op die plek gewoond moet hebben. Ze hebben zelfs de straat naar hem vernoemd.

Ze moet iemand trouwen uit de buurt, maar bijna iedereen is familie. Zelfs al is het vaag ergens familie van haar. Nee, dat ziet ze niet zitten. Ze heeft het wel eens gevraagd aan haar moeder.

‘Heb geduld. Ik vind wel iemand voor je.’

Het zal wel moeten, echt buiten komt Rumena niet.

Wat heb je aan een goede naam als iedereen buiten leeft en jij binnen moet blijven. Iedereen behandelt je alsof je van porselein bent, ze durven niet te zeggen wat ze echt denken. Te bang om in onmin te vallen en o wee als je iets doet dat niet in het plaatje past. Dan kan zelfs een goede naam je niet meer redden. Kijk maar naar tetka Biljana. Ze is gescheiden en leeft nu afgezonderd van iedereen. Mensen doen net of ze haar niet zien op straat en haar naam wordt alleen gefluisterd tijdens intieme roddelsessies aan de keukentafel.